

Medical Peace Work Verkkokurssi 2

Lääketiede, terveys ja
ihmisoikeudet

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Kurssi 2: Lääketiede, terveys ja ihmisoikeudet

Tavoitteet

- Antaa tietoa humanitaarisista laeista, ihmisoikeuksista ja eettisistä säädöksistä, jotka säätelevät terveysammateissa toimimista
- Esitellä tilanteita, joissa terveyteen liittyviä ihmisoikeuksia saatetaan loukata
- Ymmärtää terveystyötä tekevien velvollisuus edistää ja puolustaa oikeutta terveyteen.

Lääketiede, terveys ja ihmisoikeudet

- Luku 1: Lakitekkninen konteksti
- Luku 2: Terveysalan ammattilaiset ja ihmisoikeudet

Kansainvälinen ihmisoikeuslainsäädäntö

Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus 1948

Kansalais- ja poliittisia oikeuksia
koskeva kansainvälinen yleissopimus
(ICCPR), 1976

Oikeus elämään
Oikeus oikeudenmukaiseen
oikeudenkäyntiin
Oikeus ilmaisunvapauteen

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä
oikeuksia koskeva kansainvälinen
yleissopimus (ICESCR), 1966

Oikeus terveyteen
Oikeus koulutukseen
Oikeus asumiseen

Oikeuksien erottamattomuus

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Terveysalan ammattilaisten rooli ihmisoikeuksien ajamisessa ja valvomisessa

- Väärinkäytösten todistajina ja raporttoijina
- Standardien asettajina ja tiedon levittäjinä
- Puolestapuhujina ja kampanjoitsijoina
- Kouluttajina

...ei ole riskitöntä:

"Dr Farooq Ahmed Ashir, ortopedian pääkirurgi Srinagar Bone and Joint Hospitalissa kirjasi ylös lukuisia siviilien kidutus- ja pahoinpitelytapauksia. Hänet ammuttiin kuoliaaksi Intian armeijan tarkastuspisteellä vuonna 1993."

(British Medical Association 2001)

Mitä ammatilliset organisaatiot voivat tehdä?

Väärinkäytösten
todistajina ja raportoina

Tarjota "turvallisista"
raportointimekanismeja

Standardien asettajina,
kouluttajina ja tiedon
levittäjinä

Tarjota selkeää ohjausta
ja lisätä tietoisuutta,
välittää sääntöjä ja
ohjeistuksia

Puolestapuhujina ja
kampanjoitsijoina

Varmistaa loukkausten
käsittelyn mekanismien
tehokkuus

Varmistaa laillinen
suojelu ilmiantajille

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Seuraamuksia oikeudesta terveyteen

- Valtiovallan tulisi taata terveys- ja terveyttä ylläpitävien palveluiden olemassaolo.
- Kansa voi asettaa valtiovallan vastuuseen, jos näin ei ole.

mutta...

- Ihmisillä ei ole oikeutta "olla terve", tai vastaanottaa rajattomasti terveystalveluita.
- Ihmisillä on oikeus *'erilaisiin palveluihin ja olosuhteisiin ... jotka ovat välttämättömiä hyvän terveyden saavuttamiseksi ja ylläpitämiseksi'*.

(Asher 2005)

Kansainvälinen humanitaarinen oikeus, International Humanitarian Law (IHL)

'Sodan säännöt'
säätelevät toimintaa
aseellisessa
konfliktissa ja sen
seurauksia.

- Neljä Geneven sopimusta (1949)
- Kaksi lisäpöytäkirjaa (1977)

Sopimuksilla suojellaan:

- siviilejä ja loukkaantuneita taistelijoita
- sairaanhoitohenkilöstä, -laitoksia ja -varusteita

IHL ja terveydenhoidon neutraalius

- Terveystä tekevillä on oikeus tehdä työnsä kaikkina aikoina, hoitaen sairaita ja haavoittuneita riippumatta rodusta, uskonnosta, poliittisista kannoista tai kansalaisuudesta.
- Sairaanhoidolaitoksia tulee käyttää vain sairaanhoidollisiin (ja näin ollen ei-sotilaallisiin) tarkoituksiin, ja sairailta sekä haavoittuneilla on oikeus tulla hoidetuksi puolueettomasti ilman pelkoa kustosta tai muusta väkivaltaisesta kohtelusta.

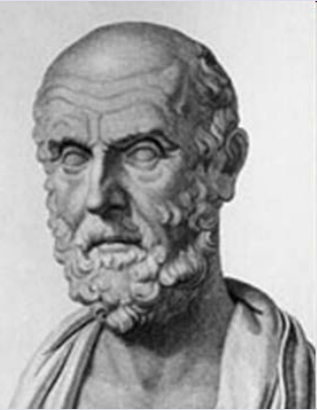
MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Ammatilliset menettelyohjeet

Hippokrateen
valasta: 'torjun
kaiken, mikä voi
olla vahingoksi
ja vääryudeksi'

Nürnbergin
säännöstöön ja
tietoiseen
suostumukseen

sekä Tokion
julistukseen
kidutusta
vastaan

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Vaikeisiin tilanteisiin valmistautuminen

Eettisiä pulmatilanteita ja ihmisoikeusrikkomuksia tapahtuu todennäköisemmin seuraavissa tilanteissa:

- pidätys ja vankeus
- ruumillisen rangaistuksen tai kuolemanrangaistuksen täytäntöönpano
- aseellinen konflikti

Lääketiede, terveys ja ihmisoikeudet

- Luku 1: Lakitekhninen konteksti

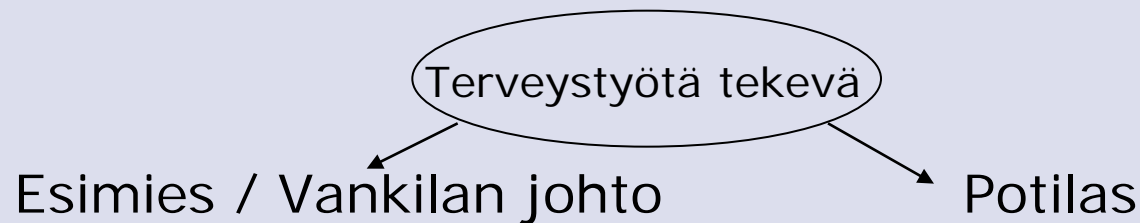

- Luku 2: Terveystalan ammattilaiset ja ihmisoikeudet

Kaksoislojaliteetti 1

Eettisiä pulmatilanteita ja ihmisoikeusrikkomuksia tapahtuu paljon todennäköisemmin **'kaksoislojaliteetin'** tilanteissa.

Terveystyötä tekevän velvollisuus on kuitenkin **AINA** potilasta kohtaan!

Kaksoislojaliteetti 2

Vankiloiden terveystyötä tekevien erityiset riskit

- Potilaiden tutkiminen näiden ollessa rajoitettuna
- Luottamuksellisuuden rikkominen
- Terveystiedon välittäminen eteenpäin ilman lupaa
- Eristämisen käytön hyväksyminen
- Lapsiin, hygieniaan tai muihin vankilan oloihin liittyvien rikkomusten raportoimatta jättäminen

Oikeus terveyteen 1

Oikeus nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielenterveydestä.

ICESCR, 12. artikla

Oikeus terveyteen 2

'Ensimmäisen sukupolven oikeudet'

Kansalais- ja poliittiset oikeudet

Esim. oikeus äänestää

Selvempiä ja helpompia puolustaa lain edessä.

'Toisen sukupolven oikeudet'

Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet

Esim. oikeus terveyteen

Monimutkaisempia, vaikeampia ylläpitää.

Kun oikeutta terveyteen rikotaan: Mistä vastuulliset löytyvät?

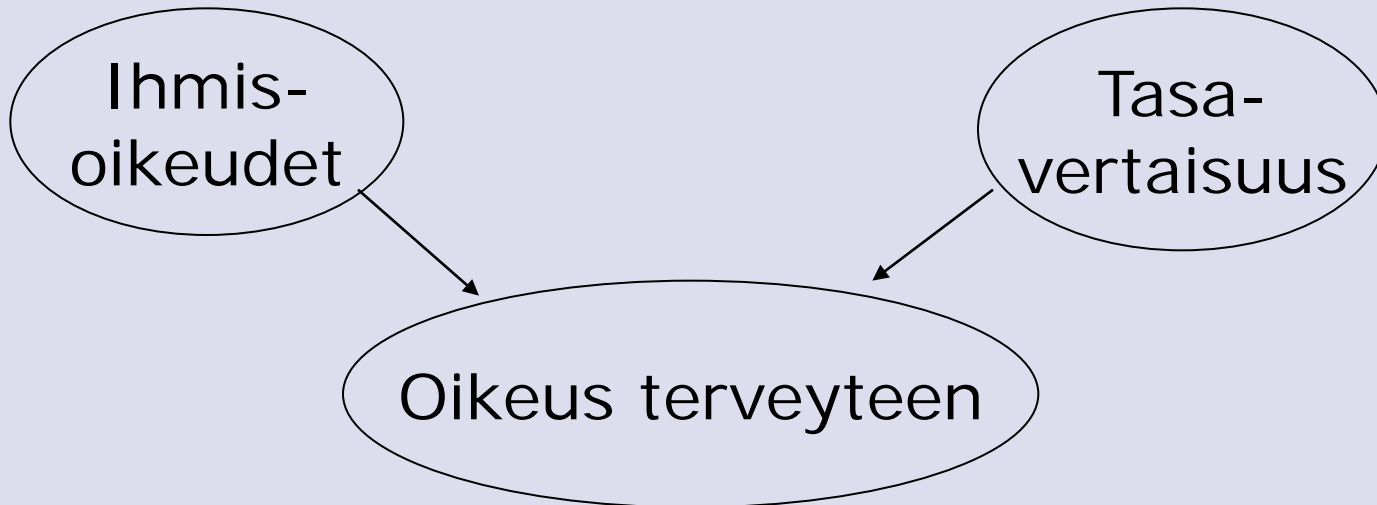
Kuka on vastuussa ehkäistävästä synnytyskuolemista?

- Perhe/yhteisö?
- Ko. sairaanhoitolaitos?
- Valtio?
- Kansainvälinen yhteisö?

Selvän syyn puuttuessakin kyse on ihmisoikeusrikkomuksesta.

Oikeus terveyteen ei liity vain lakeihin ja poliittisiin järjestelmiin, vaan myös terveydenhoitojärjestelmiin ja sosioekonomisiin tekijöihin.

Tasavertaisuus ja oikeus terveyteen

Tasavertaisuus tarkoittaa eriarvoisuuksien poistamista terveydessä ja sitä määrittävissä tekijöissä.

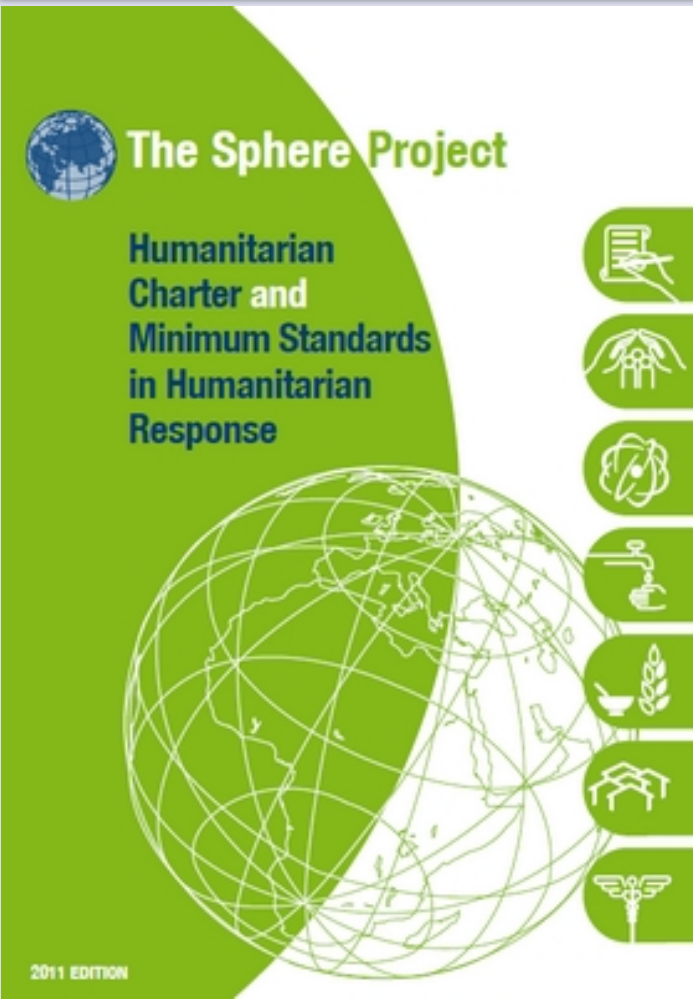

Oikeuspohjainen lähestymistapa terveyteen

- Käyttää ihmisoikeuksia viitekehyksenä terveystyöhön.
- Ottaa huomioon terveystalouden, -ohjelmien ja -lakien ihmisoikeusvaikutukset ja toimii niiden mukaan.
- Ottaa ihmisoikeudet keskeiseksi osaksi kaikkien terveyteen liittyvien toimintojen suunnittelua, toimeenpanoa, valvontaa ja arviointia.

The Sphere Project - käytännön ilmentymä oikeudesta terveyteen

“ihmisillä, joihin onnettomuus tai konflikti on vaikuttanut on oikeus arvokkaaseen elämään ja siksi oikeus apuun”

(Sphere Handbook 2011:4)

- Sisältää tärkeimmät toiminnot, indikaattorit ja toimintaohjeet terveydenhoitojärjestelmille ja välttämättömille terveystalouksille

MEDICAL PEACE WORK

Education and Culture

Leonardo da Vinci

Lähteet

- Asher J (2005). **The right to health: a resource manual for NGOs.** Brill, New York.
- British Medical Association (2001). **The Medical Profession and Human rights: Handbook for a changing agenda.** London, BMA.
- The Sphere Project (2011). **The Sphere Handbook: humanitarian charter and minimum standards in humanitarian response.** saatavilla osoitteessa www.sphereproject.org, haettu 30.9.2011.

© **medicalpeacework.org 2012**

Tekijä Marion Birch, tekstitoimittajat Mike Rowson ja Klaus Melf, graafinen profiili Philipp Bornschlegl, käännös Samuli Kangaslampi